

תלמוד

דינים בהעמקה ומבוא לתורה שבעל פה

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
 פרק ראשון – מבוא לתורה שבעל פה,
 הלכות תפילין, הלכות שבת – $(12 \times 1) + (8 \times 2)$ – 28 נקודות
 פרק שני – "במעגלי ההלכה"
א: (12×6) – 72 נקודות
 פרק שלישי – "משנה ברורה"
 סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
 רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — מבוא לתורה שבעל פה, הלכות תפילין, הלכות שבת

(28 נקודות)

ענה על שלוש שאלות: על שאלה 1 (שאלת חובה — 12 נקודות)
ועל שתיים מן השאלות 2-4 (לכל שאלה — 8 נקודות).

ענה על שאלה 1 — שאלת חובה.

1. מבוא לתורה שבעל פה

א. (1) מהי התרומה של הגאונים לקבלה של "התלמוד הבבלי" בכל תפוצות ישראל?
(2) "כל הדברים שבתלמוד הבבלי חייבין כל בית ישראל ללכת בהם, וכופין... לנהוג בכל המנהגות שנהגו חכמים שבתלמוד ולגזור גזרותם וללכת בתקנותם".
(רמב"ם, הקדמה ליד החזקה)

מהו הנימוק של הרמב"ם לדבריו אלה?

(6 נקודות)

ב. "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים, י"ז, י"א).
בנוגע למצוות "לא תסור" כתב הרמב"ן: "והצורך במצווה הזאת גדול מאוד".
הסבר מהי מצוות "לא תסור" ומדוע הצורך במצווה זו "גדול מאוד". (6 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 2-4.

2. הלכות תפילין — סימן כ"ה

א. אדם ששמע קדיש בין הנחת תפילין של יד להנחת תפילין של ראש, וענה עם הציבור —
מה עליו לברך לפני הנחת תפילין של ראש? כתוב שתי דעות. (4 נקודות)
ב. אדם השומע ברכת תפילין מפי חברו בין הנחת תפילין של יד להנחת תפילין של ראש —
באיזה מצב עונה אמן, ובאיזה מצב אינו עונה אמן? (4 נקודות)

3. הלכות תפילין – סימן כ"ז

- א. יש מחלוקת בין הפוסקים בשאלה על איזו יד יניח תפילין אדם שכותב בידו השמאלית ואת שאר פעולותיו עושה בידו הימנית.
כתוב נימוק לכל אחת מן הדעות, וציין מהו המנהג על פי הרמ"א. (4 נקודות)
- ב. אדם שאת כל פעולותיו יכול לעשות גם בידו הימנית וגם בידו השמאלית – על איזו יד עליו להניח תפילין? בתשובתך הבחן בין שני מצבים. (4 נקודות)

4. כללי מלאכות שבת

- א. (1) מדוע נשים חייבות במצוות עשה הנוגעות לשבת אף שאלו מצוות שהזמן גרמן?
(2) ציין שתי מצוות עשה מדרבנן הנוגעות לשבת.
(3 נקודות)
- ב. (1) הסבר מהו "אב מלאכה".
(2) על פי תשובתך על תת-סעיף (1), הסבר מדוע המלאכות "מבריק" ו"מרכיב" הן אבות מלאכות.
(5 נקודות)

בחר בפרק שני או בפרק שלישי, לפי התכנים שלמדת.

פרק שני — "במעגלי ההלכה" (72 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שש מן השאלות 5-11 (לכל שאלה — 12 נקודות).

5. תשובה

- א. (1)** אדם פגע באדם אחר וביקש סליחה, אך הנפגע סירב לסלוח לו. מה הפוגע צריך לעשות? בתשובתך הבחן בין שני נפגעים.
- (2)** "חייב גדול מוטל על כל אדם לבקש מחילה בערב יום הכיפורים מאביו ואמו". ("בן איש חי", מובא בדברי הרב עובדיה יוסף)
- כיצד ינהגו הורים שבנם לא ביקש מהם מחילה בערב יום הכיפורים? (8 נקודות)

ב. אדם שבילדותו גנב כדור מחברו רוצה לחזור בתשובה.

ציין מה דינו בכל אחד מן המצבים האלה:

1. הכדור עדיין ברשותו.
2. בילדותו זרק את הכדור לנהר, והכדור נעלם.
3. בבגרותו זרק את הכדור לנהר, והכדור נעלם.

(4 נקודות)

6. העוני והעני

- א. (1)** "מְכוּר עֲצֻמְךָ לְעִבּוּדָה זָרָה וְאֵל תִּצְטָרֵךְ לְבְרִיּוֹת" (תלמוד ירושלמי, ברכות, פרק ט', הלכה ב'). כתוב שני פירושים אפשריים לאמירה זו, וציין מהו הפירוש הנכון.
- (2)** "תנא דבי אליהו: אף על פי שאמר רבי עקיבא עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, אבל עושה הוא דבר מועט בתוך ביתו" (פסחים, קיב, ע"א).
- כיצד אדם עושה שבתו חול, ומהו הערך שאפשר ללמוד מאמרה זו שבגמרא בנוגע לכבוד השבת?

(8 נקודות)

- ב.** בנוגע למתן צדקה לעניים מסוג מסוים, כתב הרב אפרים לונטשיץ ("כלי יקר"): "דבר זה לא ציווה ה'."

לאיזה סוג עניים מכוונים דברי ה"כלי יקר", ומדוע מתן צדקה לעניים מסוג זה הוא דבר

ש"לא ציווה ה' "? (4 נקודות)

7. מצוות יישוב ארץ ישראל

א. בעלי התוספות הביאו את דברי רבנו חיים "דעכשו אינו מצווה לדור בארץ ישראל"

(תוספות, כתובות, קי, ע"ב, ד"ה "הוא אומר לעלות").

(1) מהו הנימוק של רבנו חיים לדבריו אלה?

(2) כתוב שני טעמים לדחיית הדברים של רבנו חיים.

(7 נקודות)

ב. הרב אליעזר וולדינברג (שו"ת ציץ אליעזר) כתב בנוגע למצוות העלייה לארץ ישראל:

"עם קום המדינה גדלה חובת העלייה משתי בחינות נוספות".

מה הן שתי הבחינות הנוספות? (5 נקודות)

בית ומשפחה

8. קידושין ונישואין

א. (1) אדם המקדש אישה בלי לראותה לפני כן עלול לעבור על מצוות עשה.

כתוב מהי מצוות עשה זו, והסבר כיצד הוא עלול לעבור על מצווה זו.

(2) חכמים קבעו כי אדם שמקדש אישה בלא שידוכין יענש בעונש חמור.

מהו עונשו של אדם זה, ומדוע החמירו חכמים בעניין זה?

(6 נקודות)

ב. (1) "האישה נקנית" (קידושין, פרק א', משנה א') — למילה "נקנית" יכולות להיות שתי משמעויות.

מהי המשמעות הנכונה בנוגע לקניין בקידושין?

(2) מה הם "קידושי שחוק", ומה האישה צריכה לעשות כדי להימנע מהתסבוכת הכרוכה

בקידושי שחוק?

(6 נקודות)

9. התחייבויות שבין איש לאשתו

- א. ציין את שלוש החובות העיקריות של האיש לאשתו, והסבר בקצרה כל אחת מהן. (6 נקודות)
- ב. ציין מהו הסכום של "עיקר כתובה" לבתולה ומהו הסכום של "עיקר כתובה" לאלמנה או לגרושה, והסבר מדוע נקבע כל אחד מן הסכומים האלה. (6 נקודות)

10. כללי מלאכות שבת

- א. (1) מהי "מלאכה שאינה לצורך גופה"?
 (2) כתוב דוגמה ל"מלאכה שאינה לצורך גופה", וציין מהו הדין של אדם העושה מלאכה זו בשבת. (6 נקודות)
- ב. (1) מהו "פסיק רישא"?
 (2) כתוב דוגמה ל"פסיק רישא דניחא ליה", ודוגמה ל"פסיק רישא דלא ניחא ליה". (6 נקודות)

11. הלכות חול המועד

- א. (1) חכמים למדו מן הפסוק "ושמחת בהגך" (דברים, ט"ז, י"ד) שאדם צריך לְשַׁמַּח גם את בני ביתו. כיצד שְׁמַח אדם את בני ביתו? כתוב את העיקרון, והדגם אותו.
 (2) אסור לכתוב בחול המועד, אבל חכמים התירו לכתוב בחול המועד בשלושה מצבים. ציין את שלושת המצבים האלה. (8 נקודות)
- ב. (1) מדוע אסור לעבור דירה בחול המועד?
 (2) ציין מקרה אחד שבו מותר לעבור דירה בחול המועד. (4 נקודות)

בחר בפרק שני אַן בפרק שלישי, לפי התכנים שלמדת.

פרק שלישי — "משנה ברורה" (72 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שש מן השאלות 12-18 (לכל שאלה — 12 נקודות).

12. הלכות נטילת ידיים — סימן ד'

"מים הפסולים לנטילת ידיים לסעודה, כשרים לנטילת ידיים לתפילה" (שולחן ערוך, סעיף א').

א. (1) כתוב שתי דוגמאות למים הפסולים לנטילת ידיים לסעודה, והסבר מדוע מים אלה

כשרים לנטילת ידיים לתפילה.

(2) הנוטל ידיו לתפילה במים פסולים אלה — מהי הברכה שעליו לברך? כתוב שתי דעות.

(7 נקודות)

ב. "טוב להקפיד בנטילת ידיים שחריית בכל הדברים המעכבים בנטילת ידיים לסעודה.

מיהו אינו מעכב... (שולחן ערוך ורמ"א, סעיף ז').

(1) כתוב שתי דוגמאות (מלבד מים פסולים) לדברים המעכבים בנטילת ידיים לסעודה

ואינם מעכבים בנטילת ידיים לתפילה.

(2) כתוב אופן נטילה אַחַד שמועיל לתפילה אבל אינו מועיל להעביר רוח רעה.

(5 נקודות)

13. הלכות ציצית — סימן ח'

א. "קודם שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים" (שולחן ערוך, סעיף ט').

(1) על פי השולחן ערוך, מהו הנימוק לדין זה?

(2) מהו הנימוק הנוסף שכתב בעל המשנה ברורה לדין זה?

(4 נקודות)

ב. "הלוּבש טלית קטן ומברך עליו, וכשהולך לבית הכנסת מתעטף בטלית גדול, צריך לברך עליו".

(שולחן ערוך, סעיף י"ג)

מדוע צריך לברך על טלית גדול אף שכבר בירך על טלית קטן? כתוב שני נימוקים.

(4 נקודות)

ג. לפי המשנה ברורה, מהו המנהג בנוגע לברכה על טלית קטן ועל טלית גדול בבוקר,

ומהו הנימוק למנהג זה? (4 נקודות)

14. דיני ברכות התורה — סימן מ"ז

- א. מהו נוסח הברכה הראשונה של ברכות התורה על פי השולחן ערוך, ומהו הנוסח של ברכה זו על פי המשנה ברורה? (2 נקודות)
- ב. (1) יש מחלוקת אם צריך לומר "וְהַעֲרֵב" או "הַעֲרֵב". נמק את שתי הדעות.
- (2) כתוב את פסיקת הרמ"א בנוגע למחלוקת זו, והסבר את הנימוק לפסיקה זו. (8 נקודות)
- ג. לפי המשנה ברורה, יש מדקדקים המוסיפים "וצאצאי צאצאינו". הסבר את הטעם של מדקדקים אלה. (2 נקודות)

15. הלכות קריאת שמע — סימן נ"ח

- א. אדם שלא קרא קריאת שמע כוונתיקין — כתוב מתי עליו לקרוא לכתחילה קריאת שמע, והסבר את הטעם לדין זה. (4 נקודות)
- ב. (1) אדם שלא קרא קריאת שמע והגיעה שעה רביעית — כתוב כיצד עליו לנהוג בנוגע לקריאת שמע ולברכותיה, והסבר מדוע עליו לנהוג כך.
- (2) אדם שלא קרא קריאת שמע לאחר שעברה שעה רביעית — כתוב כיצד עליו לנהוג בנוגע לקריאת שמע ולברכותיה, והסבר מדוע עליו לנהוג כך. (8 נקודות)

16. הלכות קריאת שמע — סימן ס'

- א. "יש אומרים שאין מצוות צריכות כוונה ויש אומרים שצריכות כוונה... וכן הלכה". (שולחן ערוך, סעיף ד')
- (1) לפי פסק זה של השולחן ערוך, אדם שאכל מצה והסתפק אם כיוון — כיצד עליו לנהוג? נמק את תשובתך.
- (2) יש הסוברים שבמצבים מסוימים גם אדם שלא כיוון יצא ידי חובה לכל הדעות. כתוב שני מצבים כאלה. (6 נקודות)
- ב. "הקורא את 'שמע' ולא כיוון לבו בפסוק ראשון שהוא 'שמע ישראל' לא יצא ידי חובתו". (שולחן ערוך, סעיף ה')
- (1) מדוע אדם שלא כיוון לבו בפסוק הראשון לא יצא ידי חובתו?
- (2) בעל המשנה ברורה כתב בנוגע לסעיף זה: "כוונה זו האמורה כאן איננה הכוונה האמורה בסעיף ד". הסבר מהי "כוונה זו האמורה כאן", ומהי "הכוונה האמורה בסעיף ד" (שים לב: סעיף ד' צוטט בתחילת השאלה).

17. הלכות תפילה — סימן פ"ט

- א. (1) אדם שלא התפלל תפילת שחרית עד סוף השעה הרביעית —
כתוב כיצד עליו לנהוג, והסבר מדוע עליו לנהוג כך. בתשובתך הבחן בין שוגג למזיד.
- (2) אדם שלא התפלל עד סוף השעה השישית, ועדיין לא עברה חצי שעה מחצות היום —
כיצד עליו לנהוג לכתחילה, לפי המשנה ברורה? בתשובתך הבחן בין שוגג למזיד.
(10 נקודות)
- ב. על פי השולחן ערוך, מהו המצב שבו מותר לאדם צמא לשתות לפני התפילה? (2 נקודות)

18. כללי מלאכות שבת

- א. (1) מהי "מלאכה שאינה לצורך גופה"?
(2) כתוב דוגמה ל"מלאכה שאינה לצורך גופה", וציין מהו הדין של אדם העושה
מלאכה זו בשבת.
(6 נקודות)
- ב. (1) מהו "פסיק רישא"?
(2) כתוב דוגמה ל"פסיק רישא דניחא ליה", ודוגמה ל"פסיק רישא דלא ניחא ליה".
(6 נקודות)

בהצלחה!